

ELSŐ RÉSZ.

A bűncselekmények felfedezése

A bűncselekményeket rendszerint „hivatalból” kell nyomozni. Ez alól csak a „magánindítványi” bűncselekmények képeznek kivételt, amelyek csak akkor üldözhetőek, ha az eljárás megindítását a sértett fél kívánja. Bizonyos azonban, hogy a magánindítványi bűncselekmények sem kerülhetik el a csendőr figyelmét; először azért, mert azt, hogy az illető bűncselekmény hivatalból vagy magánindítványra üldözendő-e, csak akkor dönthetjük el, ha kipuhatoltuk, hogy voltaképp mi történt? De figyelemmel kísérendők a magánindítványi bűncselekmények már azért is, mert mondtuk, hogy a nyomozó tartozik körletében minél bővebb személyi ismereteket szerezni, s ez okból nem lehet előtte közömbös az, hogy ez vagy az az egyén folyton bűncselekményeket követ el; még ha nem is kívánja senki a megbüntetését. Vegyük a következő példát: egy cseléd állandóan lopkodja a gazdáit, de azok mindig megbocsátanak neki; utóbb szolgálat nélkül marad s idegent lop meg, ebben az esetben nagyon hasznos lehet, ha a nyomozó őt, mint sokszoros tolvajt mégis ismeri.

Mit értünk már most azalatt, hogy a bűncselekményeket „hivatalból” nyomozzuk?

Azt, hogy a nyomozónak minden törvényszegésről, amely körletében elkövették, tudomással kell bírnia és ha tudomására jutott ilyen, felhívás nélkül is ki kell derítenie, hogy voltaképpen mi követtezett el ?

Ebben a fejezetben tehát arról szólunk, hogy miként jut a csendőr annak a tudomására, hogy bűncselekmény követtetett el? Ez sok esetben nem könnyű dolog, s gyakran az egész nyomozás helyesége is ettől az első lépéstől függ, amely sokszor nagy tapintatot és ügyességet igényel.

Háromféle módon juthatnak az elkövetett bűncselekmények a csendőr tudomására:

1. ha a nép körében elterjedt hírek után puhatol,
2. ha a sértett vagy más valaki előtte feljelentést tesz;
3. ha szolgálata közben közvetlenül bűncselekményt észlel.

Ezeket az eseteket külön-külön tárgyaljuk.

I. Hiresztelések.

A nép körében sokszor szájról-szájra hírek járnak arról, hogy valahol egy bűncselekmény követtetett el. Először csak itt-ott beszélnek róla és inkább csak odavetett kijelentéseket tesznek, később jobban terjed a hír, mindenki told hozzá valamit, változtat rajta, s így akarva vagy akaratlanul többet vagy rosszabbat mond. Így sokszor a sok beszédből a pletyka, a tréfa vagy a rosszakarát egész összevisszaságot teremt, úgy, hogy a nyomozó fülébe hihetlenebbnél-hihetlenebb dolgok jutnak.

Mit tegyen már most a csendőr, ha ilyen hírek jutnak a fülébe? Az ilyen hireszteléseket nem szabad figyelmen kívül hagyni, de nem is szabad azokat rögtön elhinni. Bárkitől is származzanak e hírek, fogadja azokat nagy fenntartással, de egyúttal iparkodjék kipuhatolni, hogy mennyi belőlük a való.

Vannak ugyanis büntettek, amelyekre egyébként nem is lehetne reá jönni, ha csak a suttogó hireszteléseket nem vesszük figyelembe. Ilyenek első sorban azok, amelyek valamely család körében lettek elkö-

vetve; pl. a férj gyanus körülmények között halt el, s a szomszédok beszélnek, hogy a menyecskének kedvese van; a leány állítólag üdülni ment a rokonaihoz, de azt beszélnek, hogy mielőtt elment: áldott állapotban volt s a gyermek nincs sehol. De célszerű e hireszteléseket különösen az olyan titkosan végrehajtott bűntetteknel figyelembe venni, mint a mérgezés, magzatelhajtás és a gyermekölés.

Mindenesetre célszerű, ha a nyomozó az ilyen hiresztelésekről jelentést tesz paracsnokának, ez pedig a kir. ügyészségnek. Különösen nagyon kívánatos ez azokban az esetekben, amikor az ügy maga kényes természetű és olyan személyekről van szó, akikkel szemben ajánlatos óvatosan fellépni. Igen természetes azonban, hogy ez a jelentés csak akkor fog célhoz vezetni, ha a nyomozó már előbb kikutatta, hogy kik voltaképp azok, akiktől a hír ered, s személyi ismereteinél fogva tájékoztatni tudja a kir. ügyészt arról is, hogy a kérdéses hír terjesztői mennyiben megbízhatók. Ilyenkor van a nyomozónak ismét szüksége arra, amit az első fejezetben megemlégtünk, hogy olyan egyénekké legyen ismeretségben, akik személyi adatokat tudnak szolgáltatni, s akik esetleg besugói lehetnek. Egyszer a halottkém jelentette, máskor a sírásó vagy temetésrendező súgta meg a csendőrnek, hogy gyanús haláleset fordult elő.

Legelőször iparkodják a nyomozó megtudni, hogy kitől ered a hír, mert gyakran megesik, hogy ha rájön arra az ötödik, hatodik vagy hányadik egyénre, akitől a hír állítólag ered, az nem fog róla semmit sem tudni vagy egész mást mond, mint amit a szájába adnak. Igyekezzenek azután meggyőződni arról is, hogy mennyiben lehet a hírnek **alapja**; aminek még akkor is utána kell nézni, ha a hír megbízhatatlan egyéntől ered. Ezt tapintatosan kell megtenni, anélkül, hogy valakit gyanuba kevernénk. A fellépés ne legyen több, mint kérdezősködés. Házkutatást,

örizetbevételt, vagy elfogást semmiesetre se fogantossítson a csendőr anélkül, hogy előbb a kir. ügyésszel ne lépett volna érintkezésbe.

Ugyanez áll a névtelen feljelentésekre is,; itt azonban első dolog a névtelen feljelentés írójának a kipuhatólása. Van eset, hogy maga a gyanúsított egyén ismer rá a levél írójának az írására, aki rendszeren valami ellensége, de nagyon ajánlatos, hogy a gyanúsítottnak csak akkor mutassuk meg, ha már tisztában vagyunk azzal, hogy a gyanú alapos.

Ujságcikkekből is értesülhetünk bűncselekményekről. A szerkesztőségben rendszerint meg fogják mondani, hogy a hír kitől ered, s így juthatnak reá a hír eredetére, s a hírt hozótól arra, hogy annak tartalma való-e?

II. A feljelentés.

Feljelentés tehető a kir. ügyészségeknél, a bíróságoknál, valamint minden rendőri hatóságnál és rendőri közegnél is. A rendőri hatóságok, azok hivatalnokai és közegci kötelesek a feljelentést akkor is elfogadni, ha az nem az illető rendőri hatóság vagy közeg működési területén követtetett el. (Bp. 89. §.) Ez a szabály áll a csendőrségre is.

A feljelentés tehető írásban és élő szóval is. Az írásbeli feljelentés nincs semminemű formához kötve; lehet az írásbeli beadvány, levél, sőt sürgöny is; nincs sehol előírva még az sem, hogy a feljelentőnek az írásbeli feljelentést alá kell írnia; névtelen vagy álnévvel ellátott feljelentést is el kell fogadni és továbbítani. Kivétel e tekintetben csak a magánindítvány eseteiben van, amikor is a sértettnek meg kell magát neveznie, mert a magánindítványi nyilatkozatot alá kell írnia.

Feljelenést mindenki tehet. Mellékes a feljelentő életkora, mert számos esetben gyermek hozhatja hírül a bűntettet és el kell fogadni a feljelentést a

gyengeelméjű, s a gondnokság alá helyezett egyéntől is; magától értetődik, hogy ezekben az esetekben a feljelentést felvevő hatóságnak meg kell győződnie a feljelentés komolyságáról. Igaz ugyan, hogy majd minden vidéknek meg van a maga néhány örökösen alaptalanul perlekedő alakja, akinek zaklatásaitól nehéz szabadulni, de az is előfordulhat, hogy ezek valóban elkövetett sérelmet panasznak el. Szigorú különbség teendő a hivatalból üldözendő és a magánindítványra üldözendő bűncselekmények között. A különbség lényege az, hogy a hivatalból üldözendő bűncselekményeket bárki feljelentheti, akár van köze a cselekményhez, akár nincs, akár szemtanuja volt a cselekmény elkövetésének, vagy csak hallott róla, addig a magánindítványra üldözendő bűncselekmények miatt csak a sértett fél, illetve bizonyos esetekben annak törvényes képviselője tehet feljelentést.

A feljelentések (valamint magánindítványok) felvételénél a nyomozó mindig tartsa szem előtt, hogy e feljelentés fogja az eljárás alapját képezni, tehát igyekezzék azt lehetőleg kimerítően felvenni. Jegyezze pontosan fel, hogy:

1. ki tesz feljelentést s mi a feljelentő pontos lakhelye és foglalkozása?

2. mi miatt tesz panaszt, mi lett sérelmére elkövetve?

3. mikor, mely hónapban, mely héten, s a hét milyen napján követtetett el a bűncselekmény?

4. ki követte ezt el, vagy kire van gyanúja, miért van gyanúja egy bizonyos egyénre, hol lakik ez az egyén, mi a neve, mi a foglalkozása és milyen a személyleírása?

5. milyen nyomokat észlelt a bűncselekmény elkövetése után, s kik tudnak még a bűncselekményről?

6. mi a kára, költsége, kiadása a bűncselekmény

folytán ? Testi sértés esetén : hány napig volt beteg, ki kezeli?

A feljelentések felvételénél a nyomozónak körülbelül tisztában kell lennie azzal, hogy a feljelentő milyen egyén s mennyiben megbízható. Ebben nagy hasznára van a helyi és személyi ismerete, de vegye figyelembe azokat a tudnivalókat is, amikről alább a tanúk kikérdezésénél fogunk szólni. (Harmadik rész, III. pont.)

A feljelentő többnyire rendkívüli lelkiállapotban kerül a csendőr elé. Felhevült, izgatott bántódása miatt, izgalmát esetleg fokozza a sérülés fájdalma és így az esetet is többnyire túlozva adja elő. Mindennapi eset, hogy apró veszekedéseket úgy adnak elő a sértettek, hogy „agyon akarták őket ütni!” Aki a bűncselekményből kárt vagy sérelmet szenvedett — lopás, gyújtogatás vagy testi sértés által — az is kárát vagy sérelmét rendszerint nagyítva fogja előadni, ha másért nem, azért, hogy sajnálják s részvéttel legyenek iránta. A nyomozó tehát ne szereljen fel azonnal, s ne rohanjon a tett színhelyére, hanem higgadtan iparkodjék a feljelentővel az ügyet megbeszélni. Természetes, hogy a gyorsaság a fő a nyomozás bevezetésénél, de ahhoz, hogy a feljelentőt nyugodtan kikérdezzük, mindig lesz idő.

Igy reá fog jönni a csendőr, hogy a nála panaszkodó egyének között a legfurcsább alakok fordulnak elő.

Az emberi természetben rejlik azon elfogultság, hogy két pörös fél között annak hajlandó inkább hinni, aki először panaszkodik. Ez gyarlóság. A hol tehát kölcsönös panaszról van szó, ott gyakran a nyomozó is az előbb érkezett panaszos beszédének befolyása alatt állhat.

A nép ezt jól tudja s így sokszor a hibásabb fél szalad először a hatóság emberéhez.

A nyomozó azonban függetlenítse magát mind-

két panaszos állításaitól s helyezkedjék semleges álláspontra. Csak saját tapasztalatának higgyen s akkor feltalálja a színigazságot.

Megtörténik az is, hogy a részeges ember elissza, kártyás eljátsza pénzét s házsártos feleségétől való félelmében úgy adja elő a dolgot, mintha meglopták, vagy kirabolták volna. A panaszos szavainak tehát ne ülünk fel, ne vegyünk mindent készpénznek, amit az illető mond, hanem győződjünk meg előbb, vajjon a kérdéses bűncselekmény tényleg megtörtént-e? Ily módon sok felesleges munkától és fáradságtól fogunk megszabadulni.

Ismeretesek a csendőrök előtt azok az egyének, akiknek valóságos beteges szenvedélyük a pörösködés. Ezek a csendőröket is sokat zaklatják. Feljelentéseiket okvetlen meg kell vizsgálni, de tudnunk kell, hogy ezek az emberek nem egészen beszámíthatók. Ezért legcélszerűbb, ha a csendőr a feljelentést mégis nyomozás tárgyává teszi és bejelenti a kir. ügyészségnek. Mert bármennyire tudja is, hogy a feljelentő nem mond valót, ha az esetet elhallgatja, a pörösködő egyén ellene fog fordulni és őt jelenti fel.

Beteges lelki állapotok is okozhatják, hogy valaki valótlan feljelentést tesz. Ilyen esetek különösen idegbeteg nőknél fordulnak elő, akik arról panaszkodnak, hogy ellenük erőszakot követtek el. Egy orvos műtétet végzett egy elaltatott nőn; felébredése után reátámadt a nő, hogy rajta erőszakot ejtett; a műtétnél a nő családtagjai is jelen voltak s így a vádaskodás alaptalansága nyilvánvaló lett. Egész természetes, hogy az elmebetegek nagy része képzelt támadásokat fog feljelenteni s arról panaszkodni, hogy üldözik, bántják. Ha tudjuk, hogy az illető elmebajos, természetesen nem lehet komolyan venni a panaszát, de itt sem árt puhatolni, mert faluhelyen nagyon is szokása a népnek az efféle szerencsétleneket zaklatni és ezzel őket még jobban vadítani.

Vannak emberek, akik egyenesen feltünetési viszketegségből tesznek feljelentést. Serdülő leányok csupa hiúságból vádaskodnak olykor csábítás vagy erőszakoskodás miatt, csak azért, hogy érdekessé tegyék magukat s asszonyok is vannak, akiknek tetszik, hogy róluk beszélnek és tetszelegnek azzal, hogy őket férfiak heves szerelemmel üldözik.

De fordulnak elő esetek, hogy félszeg egyének, csupán azért, hogy róluk beszéljenek s az újságokban szerepeljenek, teljesen alaptalan mesékkal állnak elő rablótámadásokról, erőszakoskodásokról, amelyeket állítólag elszenvedtek, sőt még magukban kárt is tesznek, hogy a mesét a hatóság könnyebben higgye el. Megtörtént, hogy egy fiatalember karjába lőtt s magamagán sebet ejtett és azután a csendőrségen azzal állt elő, hogy a hegyek közt kirabolták; a csendőrök előtt ellentmondásba keveredvén utóbb bevallotta, hogy egyedüli szándéka volt az újságok hirrovatába kerülni!

Önfeljelentések — amikor valaki önmagát vádolja büntetettel — sem mindig felelnek meg a valóságnak. Beteges egyének néha meg nem cselekedett dolgokkal vádolják magukat. Más egyén azért jelentkezik önként, hogy enyhébb színben tüntesse fel bűnösségét, vagy szépítse a dolgot, azt hiszi, hogy így enyhébb lesz a büntetése. Végül előfordul, hogy valaki csak azért jelenti fel magát, mert a másikon bosszút akar állani; p. o. egy mostoha apa tiltott szerelmi viszonyban élt a leányával s feljelentette magát, mert a leány vőlegényre tett szert; egy tejkihordó feljelentette magát és gazdáját tejhamisításért, azért, hogy a gazda az ő sikkasztásaiért őt ne jelenthesse fel. Megtörtént, hogy egy nő magára vállalta egy gyilkosság elkövetését, csak azért, hogy gyermekeinek kenyérkereső férjét bántódás ne érje.

III. A saját észlelet.

A csendőr közvetlen akkor észlel bűncselekményt, amidőn portyázás, vásárok, búcsúk, nyilvános mulatságok felügyelése közben ő maga tanuja a bűncselekmény elkövetésének, azaz a tettet tetten éri, avagy amidőn útközben bűnjelre akad: holttestet, véres fegyvert, fegyveralkatrészeket, vagy töredékeket, gyilkoló eszközöket, véres öltönydarabokat, tolvajkulcsokat vagy más oly tárgyakat talál, melyek bűncselekmény elkövetésére mutatnak.

A személyi ismerettel bíró nyomozó ismerje a gyanús embereket és a népes sokadalmak felügyelése alkalmával figyelje meg őket. A városi titkos rendőrök mindenesetre előnyben lesznek a csendőrök felett, mert álruhában mozoghatnak a nép között. De a csendőr is megfigyelheti a gyanúsított egyént, úgy, hogy az ne vegye ezt észre, hogy őt figyelik; rögtön menekülni aligha fog az illető, mert ezzel magát gyanússá tenné.

A fellépésnél ily alkalommal legyen azonban a csendőr óvatos, nehogy a gyanúba vett egyén vagy a közönség gúnyjának tárgya legyen.

Fontos esete a közvetlen észlelésnek az, amidőn a csendőrnek előzetesen tudomására jut, hogy valahol büntettet fognak elkövetni és azt meg akarja előzni s a tetteket tetten érní. Többnyire besugóktól fog erről értesülni vagy a banda valamelyik tagjától, aki a többivel összeveszett s bosszúból elárulja azokat. Vigyázzon azonban, mert megeshetik, — különösen cigányok tették ezt, — hogy a besugó félrevezeti őt és azzal áll elő, hogy ma itt vagy ott fognak a társai betörni s a csendőrt odavezetvén, ezalatt a társai másutt háborítlanul dolgozhatnak.

Az ilyen tettenéréseknél a csendőr óvatossága különösen abban áll, hogy a fellépés kellő időpontját jól válassza meg. Mindenesetre várja meg, míg

a tettes valamihez hozzákezd, mert ha előbb fogja el, akkor semmivel se lesz bizonyítható, hogy mi volt a szándéka. De másfelől nagyon veszélyes és súlyos büntetteknel, mint gyilkosság vagy gyujtogatás, arra is kell gondolnia, hogy lehetőleg megakadályozza a vérontást, illetve a tűzveszélyt. Ezért fontos azon helynek a megválasztása, ahonnan a tettes ellen fellépni akar: s szükséges, hogy ő lássa a tettes minden mozdulatát, de az őt észre ne vehesse.

Arra nézve, ha a csendőr hullát vagy nyomokat talál, a következő fejezetben találjuk meg a mondanivalókat.
